

1998. – 10 листопада. 8. Історія України / Кер. авт. кол. Ю.Зайцев. 2-ге вид., зі змінами. – Львів: Світ, 1998. – С.375. 9. Дзюба І. Не був я одновимірним / Записав Юрій Зайцев // Високий Замок. – 2001. – 16 лютого. 10. Батенко Т. Свіча Михайла Гориня. Штрихи до портрета. – К.: Тиражувальний центр УРП, 1995. – С. 14. 11. Касьянов Г. Шістдесятники. Дисиденти. Неформали. Знайомі незнайомці // Віче. – 1994. – №10. – С.109. 12. Национальный вопрос в СССР: Сборник документов / Составитель Роман Купчинский. – Б.М.: Сучасність, 1975. – С.138–139. 13. Архів Управління Служби безпеки України у Львівській області Ф.П. 26250, Т.1., арк. 256. 14. Центральний державний архів громадських об'єднань України Ф.1., оп.6160, арк.26. 15. ЦДАГОУ Ф.1, оп.6160, арк.27. 16. Архів

Управління СБУ у Львівській області Ф.П. 26251, Т.3, арк. 141–142. 17. Олійник С. Природа і розвиток сучасної боротьби на Україні на тлі рухів за свободу в світі // Сучасність. – 1969. – №2. – С.100. 18. Стасюк І.М. Діяльність Української греко-католицької церкви у підпіллі в 1950–1960-х роках // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Держава та армія. – 2001. – №431. – С. 96–98. 19. Зайцев Ю. Терор – аргумент тоталітаризму. До 30-річчя Українського Національного Фронту // Шлях перемоги. – 1997. – 27 березня. 20. Стасюк І.М. Український національно-визвольний рух в умовах хрущовсько-брежнєвського правління: порівняльна характеристика // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Держава та армія. – 1999. – №344. – С.190–191.

УДК 94(44)“199”:355.25

О.М. Лойко

Військовий інститут Національного університету “Львівська політехніка”

АНАЛІЗ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ ВІЙСЬКОВОГО БУДІВНИЦТВА ФРАНЦІЇ У КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АРМІЇ УКРАЇНИ

© Лойко О.М., 2004

Розглянуто особливості військового будівництва Французької Республіки на шляху створення професійних збройних сил протягом останніх десятиліть ХХ століття.

The article considers features of military construction of French Republic on the way of creating professional armed forces during the last decades of XX century.

Формальне закінчення “холодної війни”, розпад СРСР, припинення діяльності Організації Варшавського Договору привели до зміни воєнно-політичної обстановки в світі, зокрема в Європі. Це обумовило зміну підходів до ведення збройної боротьби, а відтак, трансформацію структур збройних сил багатьох провідних і розвинутих країн світу: їх абсолютна більшість переходить до малочисельних, професійних армій. Зокрема, понад 50 держав перейшли на добровільний принцип комплектування збройних сил, натомість у деяких країнах впроваджується змішаний принцип будівництва армії, тобто одна частина – за контрактом, інша – за призовом.

Україна вирішила йти шляхом створення професійної армії. До речі, про це йдеться й у

Державній програмі реформування та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року. Вперше на державному рівні питання про доцільність переходу Збройних Сил України на професійну основу порушив Президент України – Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України на розширеному засіданні колегії Міністерства оборони ще у листопаді 1999 року, а потім це набуло розвитку в Указах глави нашої держави, що розроблялися за безпосередньою участю військового відомства. У своєму виступі на колегії Президент наголосив на питаннях переходу вітчизняної армії на професійну основу. Ці процеси мають широкий політичний, суспільний інтерес і громадянський резонанс в Україні. Разом із тим, значний досвід рефор-

мування війська сьогодні нагромаджено у багатьох державах. Тому “треба уважно його вивчити, перенести на наші реалії і творчо використати. Зокрема, в частині, що стосується поетапного переходу до професійної армії” [1].

У цих умовах перехідного періоду воєнна наука покликана бути готовою дати відповіді на поставлені запитання, які в кінцевому результаті спрямовані на забезпечення національної безпеки. Аналіз матеріалів сучасної вітчизняної військово-історичної науки переконливо свідчить про те, що переважна частина українських дослідників зосередила свою увагу на минувшині українського війська і на сучасних проблемах Збройних Сил України в умовах розвитку і реформування. Це, власне й обумовлює недостатню кількість узагальнюючих праць, які присвячені військовому будівництву новітньої доби в зарубіжних країнах, вивченню їх позитивного досвіду щодо створення професійних збройних сил. Окремі праці військових фахівців мають методологічну спрямованість і як ілюстративний матеріал наводять певні приклади у сфері військового будівництва держав у складі НАТО або інших зарубіжних країн [2]. Але концептуальні роботи практично відсутні.

Метою нашого дослідження є вивчення досвіду військового будівництва Французької Республіки, яка протягом останніх років, реформуючи свої збройні сили, переводила армію на професійну основу в межах існуючих бюджетних асигнувань за моделлю значної реорганізації та скорочення національного війська.

Франція була однією з перших країн, яка запровадила загальну військову повинність. 29 вересня 1791 року, під час Великої французької революції, спеціальним декретом було засновано Національну гвардію. Закон зобов'язував усіх дієздатних громадян віком від 18 до 60 років вступати до лав Національної гвардії [3, с. 354–355]. 23 серпня 1793 року, під час війни з Пруссією, Конвент спеціальним декретом оголосив про масовий набір в армію, без будь-яких обмежень у термінах служби. В Законі наголошувалося: “З цього часу і до тої пори, поки вороги не будуть вигнані з меж республіки, всі французи оголошуються в стані реквізиції... Здійснюється набір усіх громадян: нежонаті або бездітні, удівці від 18 до 25 років

йдуть першими...” [3, с. 372]. Відтак усі громадяни республіки повинні були сплачувати так званий “податок кров'ю”.

П'ять років по тому декрет Конвенту змінив так званий “Закон Журдана”. У 1798 році генерал Ж. Журдан запропонував і впровадив закон про конскрипцію. Конскрипція (від лат. *conscriptio* – внесення в списки, запис, набір), спосіб комплектування війська на підставі військової повинності. Основна відмінність конскрипції від обов'язкової загальної повинності полягає у вибіркового призові на армійську службу військовозобов'язаних громадян з урахуванням їх майнового стану, класової приналежності, раси, релігійно-етичних переконань та інших факторів. Отже, Франція першою в світі запровадила закон про конскрипцію, згідно з яким військова повинність вважалася загальнообов'язковою, заміна військовозобов'язаних не допускалася. У статті першій цього закону наводиться:

“Кожен француз є солдатом і зобов'язаний захищати свою Батьківщину”. Відповідно до конскрипції, всі молоді чоловіки, які досягли 20–25 років, реєструвалися в особливі списки, за якими призивалася на військову службу необхідна кількість громадян. Термін обов'язкової військової служби у мирний час становив 6 років, а під час бойових дій був безстроковим. Починаючи з 1800 року, набуває розвитку заступництво, або грошовий відкуп від призову та інші послаблення. Внаслідок цього конскрипція втрачає характер загальнообов'язкової військової повинності. В цьому вигляді вона існувала у Франції до 1872 року [4, с. 308].

На підставі закону Журдана будувалася французька концепція військової служби протягом двох сторіч, хоча й приймалося безліч поправок до закону. Залежно від перегляду законодавства змінювалися терміни служби: від 8 років у 1824 до 10 місяців у 1992 році. На початку ХХ століття законодавчо було введено обов'язкову загальну військову повинність, а термін визначено у два роки.

Після Другої світової війни Франція удавала з себе ослаблену державу, яка за допомогою колоніальних війн прагнула зберегти свій вплив в Європі і світі. Після закінчення у 1962 році війни в Алжирі, що стала останньою колоніальною війною, Франція розпочала вели-

ку військову реформу. Глава держави генерал Шарль де Голль у 1962 році наголосив: “Замість армії, до якої ми звикли, ми повинні створити армію, яка нам реально потрібна” [5, с. 3].

У 1966 році Франція припинила своє членство у воєнних структурах Північноатлантичного альянсу, залишаючись чинним членом політичних інститутів цього блоку. Однак співробітництво Франції з НАТО і країнами-учасниками альянсу надалі розвивалося і набуло динаміки на підставі двосторонніх угод.

Ця співпраця формується на підставі погодження планів можливого використання збройних сил, організації спільних військових навчань і маневрів, партнерській розробці зброї та військової техніки, а також у використанні об'єктів військової інфраструктури на території Франції: навчальних полів і полігонів, сховищ, трубопроводів та ін. Плани реорганізації і технічного переоснащення французьких збройних сил об'єктивно сприяють посиленню військового потенціалу блоку НАТО.

Слід зазначити, що Збройні сили Франції складаються із: сухопутних військ, військово-повітряних сил, військово-морських сил, а також жандармерії. У середині 80-х років минулого століття її армія становила 476 тис. осіб, у тому числі: сухопутних військ – 312 тис., військово-повітряних сил – 96 тис. і військово-морських сил 68 тис. осіб. Особовий склад військової жандармерії досягав 88 тис. осіб. Витрати держави на оборону досягали понад 196 млрд. франків [6, с. 194–195].

До 1996 року збройні сили Франції комплектувалися особовим складом на підставі закону про загальну національну повинність, а також за рахунок набору добровольців і підготовки кадрових офіцерів. Передбачалося, що загальна національна повинність можлива у таких формах: дійсної військової служби в збройних силах або служби в інтересах оборони країни, служби за програмою розвитку заморських територій і служби у сфері гуманітарної допомоги економічно проблемним країнам.

За тогочасним законодавством, військово-визволенними вважалися особи чоловічої статі віком від 18 до 50 років. Термін дійсної армійської служби становив 10–12 місяців. Після демобілізації громадяни зараховувалися у резерв Міністерства оборони строком на 4 роки (резерв 1-ї черги). Після цього до 35-річ-

ного віку вони перебували в резерві 2-ї черги, а потім до 50-річного віку переводилися в резерв служби в інтересах оборони країни. За повідомленнями зарубіжної преси, резерв збройних сил Франції у середині 80-х років нараховував 393 тис. осіб, в т.ч. у сухопутних військах – 305 тис., у ВПС – 58 тис., у ВМС – 30 тис. осіб. Щорічно до лав збройних сил призивалося понад 400 тис. осіб, із них майже 200 тис. спрямовувалися для проходження служби у сухопутні війська. ВПС і ВМС комплектувалися за рахунок кадрового складу і добровольців. Добровольцями на службу приймалися громадяни у віці 18 – 32 років, а в унтер-офіцерські школи і на навчання для отримання відповідного військового фаху – з 17 років. Добровольці укладали відповідний контракт терміном від 3 до 5 років. Надалі вони могли продовжити контракт протягом 15 років. Військовослужбовці, які вже відбули дійсну військову службу, мали право на надстрокову службу, незалежно від терміну перерви в ній [6, с. 198].

Початком якісно нового етапу військового будівництва Франції став прихід до влади в 1995 році Жака Ширака. З урахуванням кардинальних геополітичних змін і світового військово-стратегічного порядку у Французькій Республіці активізувався процес перегляду окремих положень воєнної доктрини, а відтак напрямів розвитку і принципів бойового застосування збройних сил. Нові умови на міжнародній арені внесли корективи і в загальну програму будівництва французької армії. Відповідно до Воєнної доктрини, держава зобов'язана протистояти у локальних конфліктах на європейському континенті, а також контролювати виникнення та попереджувати тривалі військово-політичні конфлікти різної інтенсивності, що можуть виникати на великій відстані від національної території, хоча вони й не будуть створювати прямої загрози інтересам Франції, але порушують визначені принципи ООН.

Відповідно до доктринальних настанов, військово-політичне керівництво Франції оприлюднило рішення про докорінне реформування армії, що мало на меті створення на професійній основі принципово нових за бойовою організацією, більш ефективних і маловитратних для бюджету збройних сил.

Президент Французької республіки Жак Ширак 23 лютого 1996 року наголосив про

початок значних реформ в оборонному секторі країни: “Сьогодні наша армія зовсім не пристосована до ефективного виконання завдань, які перед нею стоять... Реформа стосується одночасно воєнних, економічних і фінансових аспектів. Настав час скоротити витрати. Сьогодні нам необхідна оборона, яка була б більш ефективною, більш сучасною та менш дорогою. Створення такої оборони цілком можливо... Франція більш не має потреби у призовниках для військової служби...” [5, с. 3].

Голова держави запропонував здійснити поступову професіоналізацію збройних сил у період з 1997 по 2015 рр. У 1995 – 1996 рр. армія Франції складалася із 577 360 осіб [7]. У ході реформи чисельність армії повинна була скоротитися майже вдвічі, зокрема сухопутних військ (з 240 тис. до 140 тис. осіб), і в 2015 році планувалося довести чисельність збройних сил до 300 тис. осіб. Також передбачалося організувати особливу структуру, яка у разі потреби дозволила б розгорнути контингент до 50 тис. військовослужбовців переважно для участі в миротворчих операціях за межами Франції.

Варто зазначити, що у 1995 році оборонний бюджет Франції становив 3,1 % від валового внутрішнього продукту (ВВП) і 13,5 % державного бюджету. Існуюча система військової служби ставала проблемним випробуванням для бюджету країни. Великобританія виділяла такий же відсоток ВВП на потреби оборони, Німеччина – 1,7 %, США – 4 %. Відповідно до реформи, воєнні витрати Франції базувалися на законі про її п'ятирічне фінансування з 1997 по 2002 рр. і становили 185 млрд. франків на рік у цінах 1995 року [5, с. 4].

Оскільки Конституція Франції 1958 року не передбачає референдуму з військових питань, реформа стала темою найширших загальнонаціональних дискусій щодо підтримки перебудови національної військової служби. У 1996 році приймається закон про військове планування на 1997 – 2002 роки, який охоплював три пріоритетні напрями. Перше – це перехід від армії, яка комплектується на основі загальної військової повинності, до професійної армії. Програма реформування також передбачала адаптацію французького промислового та технологічного потенціалу до загальноєвропейського і зростання значення ядерного стримування. Такий підхід зали-

шається фундаментальним елементом стратегії французької оборони.

Визначивши межі перетворень, що передбачалися у ході реформи, президент Республіки ініціював глибоку реформу військових структур. Строки реформи, які він запропонував, обумовлювалися першочерговими завданнями і характером існуючих проблем. Міністерство оборони оперативно взялося за концептуальну розробку визначеного президентом плану реформування збройних сил. При цьому вона передбачала вирішення низки найсерйозніших проблем як з точки зору збереження укомплектованості частин і з'єднань, а отже, й збереження високого рівня боєздатності збройних сил, так і забезпечення соціальних гарантій військовиків, що звільнялися в запас.

Запланована концепція військової реформи у Франції виходила із розуміння того, що у перспективі не прогнозується прямої військової загрози для її державних сухопутних кордонів чи суміжних з ними територій. Крім того, участь в багатонаціональних операціях під егідою ООН за межами країни наприкінці 90-х років засвідчила непридатність або неефективність французьких військових формувань, якщо використовувався призовний контингент. Це стало очевидним вже під час війни у Перській затоці у 1991 році. Незважаючи на відчутно більшу чисельність своєї армії порівняно з британським професійним військом, Франція змогла мобілізувати і спрямувати в район бойових дій значно менше боєздатних частин і підрозділів. У зв'язку з цим країна потребувала, за словами Міністра оборони країни у 1996 році Шарля Війона, “обстріляних солдатів, фахівців своєї справи, які мають великий практичний досвід, здатні ефективно вирішувати завдання за межами країни” [8, с. 7]. Військове відомство вважало, що це під силу військовим спеціалістам із терміном служби близько десяти років.

Тому було вирішено: кістяк майбутньої армії становитимуть військовослужбовці зрілих вікових груп з оптимальними фізичними та моральними кондиціями. Для постійного поповнення армійських лав потребувалася велика кількість добровольців 20–30-літнього віку, які через 5–10 років повинні замінюватися більш молодими кадрами. Питання, що виникло в зв'язку з цим, про нові заходи соціального

захисту та матеріальної підтримки військовослужбовців, обговорювалося спочатку на рівні міністерств оборони та фінансів. Згодом оптимальні розміри грошової системи сплат та компенсацій контрактникам набули законодавчої сили. Керівник французького військового відомства Ш. Війон компетентно вважав: "Щоб залучити й зберегти в армії висококваліфіковані кадри, треба підняти на належний рівень матеріальне і правове забезпечення збройних сил. Саме з цього ми виходимо, проводячи комплексну перебудову армії" [8, с. 7].

Інша причина реформування армії – вдосконалення озброєння та бойової техніки. Практика свідчила: щорічний вишкіл новобранців за новими системами озброєнь є нерентабельним. Уже в 1996 році у технічно насиченому війську призовників практично не було: у військово-повітряних силах лише 14,8 %, а на флоті – 7,9 %. Більшість новобранців спрямовувалося у сухопутні війська (60,7 %), набагато менше у жандармерію (3,6 %), медичні частини (2,2 %), а також на цивільну альтернативну службу – 8,5 % [9, с. 52].

Особливою проблемою для військового керівництва Франції залишалося помітне "старіння" кадрового складу армії. Виникла потреба регулярної ротації командирів молодими офіцерами. Поетапне скорочення особового складу збройних сил передбачало зменшення чисельності командного складу щорічно на 2,5 тис. осіб з тим, щоб до 2002 року вона становила близько 2 тис. офіцерів і 13 тис. унтер-офіцерів. Міністерство оборони Франції визнало доречним уникнути вимушеного звільнення зі збройних сил найбільш досвідчених офіцерів і генералів, оскільки це негативно впливало як на долю окремого військовика, так і на функціонування армійського організму загалом.

Було знайдено виважене рішення щодо матеріального стимулювання певних категорій військовослужбовців до звільнення в запас. Крім того, запроваджувався цілий комплекс заходів із соціальної адаптації, навчання та працевлаштування звільнених на цивільні посади в міністерстві оборони, інші державні структури, а також різні компанії та фірми чи сприяння звільненим у відкритті власної справи. "Всі ці питання ретельно вивчаються та включатимуться в план з рекон-

версії збройних сил. У даному випадку на карту поставлені як боєздатність, так і престиж армії," – заявив у 1996 році Міністр оборони Ш. Війон.

Якщо враховувати, що наприкінці 90-х років у Франції майже третина призовників із різних причин звільнялися від військової служби, то скасування загальної військової повинності виглядало цілком логічним. У 1994 році було мобілізовано 262 тис. осіб, із них 18 тис. звільнені з різних причин і майже 82 тис. за станом здоров'я. Альтернативну службу проходило понад 20 тис. призовників, в т.ч. більше ніж 7 тис. у допоміжних підрозділах поліції. Майже 5 тис. осіб брало участь у програмах допомоги країнам, що розвиваються. А понад 7 тис. військовозобов'язаних відмовлялися від військової служби за релігійними та іншими переконаннями. Тому вони залучалися до різних соціальних програм. Понад 1 тис. осіб проходили службу в технічних службах і цивільній обороні. Ще 26 тис. особового складу служили на посадах, що відповідали їх цивільній кваліфікації, зокрема у пожежних частинах – 3 тис., наукових лабораторіях – 4 тис. і жандармерії – 9,5 тис. осіб [9, с. 52].

28 жовтня 1997 року президент Ж. Ширак підписав Закон про реформу загальної військової повинності. Нові умови проходження військової служби поширювалися на чоловіків, які народилися після 31 грудня 1978 року, а також жінок, котрі народилися не раніше 31 грудня 1982 року. Відповідно до закону, юнаки підлягали військовому обліку після 17 років (згодом цей віковий ценз знизився до 16-ліття). Народжені до зазначеного терміну, незважаючи на скасування загальної військової повинності, відслужили в армії визначені раніше 10 місяців. Планувалося, що цілком обов'язкова служба буде скасована до 2002 року.

Згідно з законом запроваджувалася так звана добровільна служба. Реформою передбачалося й відкриття до 2002 року понад 27 тис. пунктів з прийому добровольців у армію. Уже в 1999 році активно діяли майже 5 тис. пунктів вербування добровольців [10, с. 5]. Юнаки і дівчата віком від 18 до 26 років мали можливість записатися на військову службу на добровільній основі, на термін 12 – 18 місяців із правом протягом 5 років щорічного поновлення контракту. Однак кількість вакансій такої служби була обмежена.

Добровільна служба охоплювала такі сфери:

– “безпека і оборона” – єдина форма служби, що дозволяла перебувати у складі регулярних військ. Молодь могла служити в армії, жандармерії, поліції, підрозділах громадської безпеки, на митниці та в системі органів захисту довкілля;

– “соціальна єдність і солідарність” – громадська служба на території Франції у різноманітних державних організаціях, асоціаціях соціального спрямування;

– “міжнародне співробітництво та гуманітарна допомога” – громадська служба за кордоном [11, с. 36].

З метою залучення молоді на добровільну військову службу, починаючи з травня 1996 року, почала функціонувати система “цивільних зустрічей” – обов’язкових курсів з роз’яснення молоді суті добровільної служби в армії. На початку 1998 року законодавчо було впроваджено: обов’язкове ознайомлення молоді з принципами та організацією оборони країни у межах програм навчальних закладів другого ступеня першого і другого циклів; обов’язкова участь в одноденному “підготовчому оборонному призові” з моменту поставлення на військовий облік і до досягнення 18-річного віку; можливість після “підготовчого оборонного призову” отримати військову підготовку на спеціальних зборах і добровільно відслужити в армії один рік [12, с. 4].

Мета зборів полягала, насамперед, у ґрунтовному роз’ясненні молоді основ і засад демократії, прав людини та громадянина, підвалин і механізмів функціонування державних інституцій і системи оборони Франції у контексті загальноєвропейської та світової безпеки. Крім цього, на зборах детально аналізувався рівень освіти та соціальної інтеграції, а також стан здоров’я кожного учасника. Збори не були обов’язковими, але за законом не можна, не пройшовши цей курс, наприклад, скласти іспити на права водія або отримати право голосу на виборах. У цей короткий курс входило і складання мінімуму з французької мови. Адже за твердженнями міністерства освіти Франції, 10 % молодих французів мають певні проблеми з читанням, 3,5 % узагалі ледве читають [10, с. 4; 11, с. 36].

У 2002 році французька армія повністю перейшла на контрактний принцип комплектування. Відмова від військової повинності стала поштовхом для глибокої реорганізації збройних сил, що передбачає, зокрема, подвоєння чисельності рядового складу, що становила у 2003 році майже 93 тис. осіб. Аби подолати цю складність, Міністерство оборони повинно щороку вербувати майже 30 тис. молодих людей різних професій. Якщо у 1996 році чисельність армії становила 573 081 осіб (кадрові військовики – 297 836, цивільний персонал – 73 747, призовники і добровольці – 201 498), то у 2003 році вона зменшилася до 437 581 осіб (кадрові військовики – 332 971, цивільний персонал – 81 468, добровольці – 23 142) [12, с. 4].

Процес реформування французької армії триває. Вочевидь, військове відомство ще чекають доволі складні проблеми, які пов’язані як з власне концепцією, так і з фінансуванням реформи. Та незважаючи на всю складність завдань, які потрібно вирішити, основне положення концепції реформи щодо відповідності збройних сил вимогам сучасних геополітичних реалій активно впроваджується шляхом виваженої, соціально спрямованої політики держави стосовно національного війська.

Отже, у процесі становлення професійних збройних сил Французької Республіки військово-політичне керівництво країни проводить кардинальні реформи системи комплектування армії, аби сформувати такі збройні сили, що здатні вирішувати будь-які завдання оборонної політики держави на підставі фахової підготовки, екіпіровки і забезпечення. Концепція реформування французької армії відіграє дуже важливу роль у зміцненні єдності нації, громадянському усвідомленні необхідності захисту держави. Досвід Франції на шляху будівництва професійної армії потребує подальшого детального вивчення, осмислення й опрацювання.

У процесі створення професійних збройних сил не обов’язково щось копіювати, потрібно шукати власні шляхи, що відповідають традиціям, поглядам та інтересам української держави. Одночасно повинен бути максимально використаний досвід провідних країн, які здійснили оборонне реформування і продовжують цей процес на постійній основі. Приклад військового будівництва Франції, яка

в межах існуючих бюджетних асигнувань значно реорганізувала національне військо, може стати в пригоді як корисна модель створення професійної війська України.

1. Кучма Л. *Перебудова Збройних Сил України вступила у вирішальну стадію: Виступ Президента України, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України Л. Кучми на розширеному засіданні колегії Міністерства оборони України 23 листопада 1999 року // Народна армія. – 1999. – 25 листопада (№ 220). – С. 1, 3. 2. Див. напр.: Радецький В.Г., Близнюков С.П. Деякі аспекти досвіду реформування армій Центральної та Східної Європи // Наука і оборона. – 2000. – № 1. – С. 22 – 30. Заскока О.Ф. Перехід до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями за контрактом // Наука і оборона. – 2002. – № 3. – С. 15 – 20. Лішавський В. Контрактна служба: проблеми, перспективи // Військо України. – 2003. – № 5–6. – С. 18 – 20. Пальчук М.М. Деякі погляди на перспективи подальшого розвитку Збройних Сил України // Наука і оборона. – 2001. – № 4. – С. 28 – 34. 3. *Документи Великої французької революції (учебное пособие для вузов по спец.**

«История»): в 2 т. / Сост. А.В. Адо и др. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – Т. 1. – 527 с. 4. Конскрипция // Советская военная энциклопедия. – М., 1974. – Т. 4. – С. 308. 5. Фриберг Ж. Военная реформа во Франции // Независимое военное обозрение. – 1997. – 28 ноября (№ 44). – С. 3–4. 6. Вооруженные силы основных капиталистических государств / С.И. Анжерский, С.И. Семенов, Н.Ф. Скридловский и др. / Под ред. С.Н. Беркутова. – М.: Воениздат, 1988. – 319 с. 7. Махно О. Знайомтесь: Франція // Народна армія. – 1997. – 15 січня (№ 5). – С. 2. 8. Франція розпочинає реформування армії // Народна армія. – 1996. – 19 вересня (№ 154). – С. 7. 9. Лебедев В. Проблемы комплектования вооруженных сил Франции личным составом // Зарубежное военное обозрение. – 1996. – № 4. – С. 52. 10. Вісенс О. Як служать у французській армії // Народна армія. – 2000. – 15 квітня (№ 70). – С. 4–5. 11. Лозовицький О. Військова реформа у Франції як найголовніша похідна розвитку загальноєвропейської системи безпеки // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 35 – 38. 12. Толкачев В. Военная политика Франции на рубеже веков // Зарубежное военное обозрение. – 2003. – № 9. – С. 2 – 7.

УДК 94(477)+73.035

О.К. Жук

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут архітектури

ДО 160-РІЧЧЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

© Жук О.К., 2004

Висвітлюється австрійський період історії Національного університету “Львівська політехніка” від заснування, становлення та його функціонування до 1918 року.

The article is dedicated to the obscure aspects of history of National University “Lvivska politechnika» in 1844-1918 years.

У листопаді 2004 року Національному університету “Львівська політехніка” виповнюється 160 років. Історичний шлях нашого навчального закладу є вельми цікавим та повчальним. Він тісно переплітається з загальною історією України, історією її освіти та науки, а також Галичини і міста Львова.

Процес заснування та становлення університету був доволі складним і тривалим та

відбувався у час, коли Галичина перебувала у складі Австро-Угорщини. Його передісторія розпочинається з того, що ще у січні 1811 року австрійська комісія освіти повідомила, що цісар своїм декретом дав дозвіл на утворення реальної школи у Львові. Було надіслано програму навчання у школі св. Анни у Відні з метою пристосування її до місцевих вимог та потреб. Студіюватись мали, серед іншого, усі